

Málnási Ferenc

„...a hazának ártani nem szabad,
azonképpen annak nem használni,
mikor lehetne, nagy vétek”

(Bod Péter: 1712 — 1769)

Fogalmazta meg Bod Péter jeles irodalomtörténészünk az 1766-ban megjelent *Magyar Athenas* című munkájáról, melyben 500 hazai literátust ismertetett. Első magyar nyelvű írói lexikonunk megírására készülve páratlan gyűjtőmunkával minden keze ügyébe került könyvet áttanulmányozott, kéziratot hagyatékot átvizsgált, idehaza és külföldön sírfeliratokat másolt le, széleskörű levelezést folytatott, történelmi munkákat forgatott és látóköre Erdélyről egész Magyarországra, a református hagyományokról a teljes magyar kultúrára szélesedett. Lexikonával örök értékű szolgálatot tett művelődéstörténetünknek, megmentette az elfeledéstől, az elkallódástól számos előd és kortárs nevét, műveiket. Gondoljunk csak az azóta megjelent magyar irodalmi lexikonainkra, a mi Romániai Magyar Irodalmi Lexikonunkra, a népes szerkesztőgárdára, a munkájukat segítő, támogató technikai eszközökre is.

Háromszáz éve született Felsőcernátonban, itt kezdte iskoláit, Nagyenyeden folytatta, majd Nagybányán iskolamester, majd újra Enyed, itt a könyvtár gondviselője, innen ösztöndíjjal Leyden következik a teológiai tanulmányokkal. Hazatérve gr. Bethlen Kata azonnal udvari papjának hívta meg Hévízre (ma Olt-hévíz), s nemsokára a magyarigeni eklézsia hívta meg papjának, itt 20 éven át hűséggel szolgálta egyházát, híveit, népét...

Lelkipásztori munkája mellett Szenci Molnár Albert és Pápai Páriz Ferenc példájára a magyar reformátusság, illetve Erdély múltjának, kulturális hagyatékának tanulmányozására, emlékeinek gyűjtésére és feldolgozására szentelte életét. Nyomtatásban megjelent, kéziratban maradt, illetve elveszett művei, személyes feljegyzései kisebb könyvtárnaira rúgnak. Tudományos munkássága rendkívül sokoldalú, a teológiát, egyházjogot, egyháztörténetet, államismeretet, világi történetet, nyelvtudományt és irodalomtörténetet egyaránt felölelte. Apáczai Csere János és Kőrösi Csoma Sándor munkásságához mérhető, méltó. Erdély földrajzi, történelmi, egyház- és iskolaügyi leírására is készült, de kéziratban maradt az erdélyi románok történetével és a székelyekkel foglalkozó műve is.

„Pusztta és szerény” viszonyok között...

A nagy elődök és saját élettapasztalatait a *Szent Hiláriusban*, ebben a „szívet vidámító, elmét élesítő, kegyességre serkentő”, ismeretterjesztő, „épületes tanulságokra” szolgáló könyvében foglalta össze, megfűszerezve a maga bölcs derűjével. Csupán két tanulságot idézzünk: „Melyik tagja embernek leggonoszabb? A nyelv, amely inkább megsebesít, mint az éles fegyver... méreg vagon alatta, s igen könnyen megvészt. Hármass fegyver a rágalmazónak nyelve, a mely megsebesíti a szólót, hallgatót és akiről szól. A rágalmazónak a nyelvin ül az ördög, a hallgatónak a fülin, aki reá hagyja, annak a szívében...”

Iskolamesterként — és ezt most a szó korabeli értelmében használom —, a tanítóról is megfogalmazott egy kérdést: „Micsoda tanítót kell fogadni a gyermekednek? Olyat, aki életével s jó erkölcsével is tanítson. Ha gyermekedben hiba leszen, azt a tudomány megjobbítja... Aki gyermekének tudományt nem hágy, hanem csak gazdagságot keres, az úgy cselekszik, mint akinek a csizmájára vagon gondja, a lábára nincs...”

Bod Péter a felvilágosodás eszméinek hatására vetette fel Rádai Gedeonnak, 1796-ban küldött levelében: „...jó volna tudós emberekből álló magyar tudós társaságot a Magyar Nyelv ékesgetésére... föllállítani...” A jámbor szándéknak akkor nem voltak támogatói, de Aranka György Erdélyi Magyar Nyelvmívelő Társaságával a Bod Péter, Bessenyei György, Batthány Lajos gondolatait sikerre vitte, majd Bölöni Farkas Sándor tervezete nyomán az elvetett magok kicsírázta, és Mikó Imre és társai munkássága, és a pesti, Magyar Tudós Társaság példáját követve 1859-ben megalakult az Erdélyi Múzeum-Egyesület is.

Sírkövére vésett szavait ma is lelkünkben kell ápolnunk: „Mert valamiképpen a hazának ártani nem szabad, azonképpen annak nem használni, mikor lehetne, nagy vétek.”

A Magyar Athenas címlapja

Bod Péter

Önéletírás

(Részlet)

A magamtól íratott és nyomtattatott könyvekről

1. A *Magyar Lexikont* írtam Hévízen, melyet elsőben nyomtattatott ki kegyes pátrónám, gróf Bethlen Kata asszony őnagysága, néha Széki Teleki József úrnak istenfélő özvegye Kolozsváratt 1746-dik esztendőben 4 részben. Az exemplár volt szám szerint négyszáz; papirosát maga adott, pénzt fizetett fh. 270. Efelett a corrector volt Szathmári Pap Zsigmond; ennek és a könyvnyomtatónak is sok ajándék ment.

Másodszor nyomtattattam ki ugyan Kolozsváron sok bővítéssel 1757-dik esztendőben. Ötszáz exemplárt adott nékem a Páldi uram, a könyvnyomtató, én pedig fizettem őkegyelmének fh. 265.

Ebben neki segítségül nem volt, hanem jó pátrónánk, Bethlen Kata asszony őnagyságok elegyedett bele ... fh. 40.

2. *Biblia Historiáját* nyomtatták ki kétszer; elsőben az asszony, B(ethlen) K(ata) őnagysága adott reá 1748. papirosat; de én fizettem érte fh. 117.

Másodszor 1756-dik esztendőben nyomtattattam ezen könyvecskét. Ezer exemplárért fizettem a könyvnyomtatónak fh. 229.

Ebből fizetett le a méltóságos gróf úr, Teleki László úr őnagysága fh. 54.

3. *Júdás Apostol levele magyarázatját* nyomtattattam ki Szebenben 1749. esztendőben. 600 exemplárokért fizettem fh. 204.

Dedicálván méltóságos gr. Teleki László úr őnagyságának és a méltóságos gróf asszony, Ráday Eszter asszonynak, ajándékoztak őnagyságok akkor fh. 50.

4. Idvezült pátrónám felett való prédikációmát és életének versekkel való leírását *Tiszta fényes Bíbor* titulus alatt 1762-dik esztendőben Kolozsváratt nyomtattattam, amely került körülb. fh. 40.

Gróf Bethlen Imre és Farkas urak ajándékoztanak akkor fh. 30.

5. *Szent Heortakrátest*, innepekről való traktácskát nyomtattattam ki Szebenben (Oppenh. 1757) 1761-dik esztendőben. Ezer exemplárokért fizettem a könyvnyomtatónak fh. 200.

Száz forintját Málnási László uram tette volt le, de azután megfordítottam őkegyelmének. Ugyanennek alkalmatosságával Tek. Dantzkai József uram ajándékozott tíz forintokat; azelőtt is adott volt tízet fh. 20.

Ugyanakkor méltóságos gróf Gyulai Ferenc obrister úr ajándékozott egy aranyat fh. 5.

